

Teresa Gańko
Dr Renata Skoczkowska

Ewaluacja wewnętrzna efektów działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej przedszkola

1. Podstawy prawne ewaluacji wewnętrznej w przedszkolu

Zgodnie z § 6 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 roku w sprawie nadzoru pedagogicznego¹, jedną z form nadzoru pedagogicznego dyrektora przedszkola jest ewaluacja. Zapis ten obliguje dyrektora do zaplanowania w rocznym planie nadzoru pedagogicznego przedmiotu, celu i harmonogramu ewaluacji. To zadanie może wydawać się trudne, zaś wykonane mało uważnie okaże się nieprzydatne w dalszej pracy. Dlatego autorki artykułu chciałyby pomóc dyrektorom i nauczycielom przedszkoli właściwie przygotować ewaluację wewnętrzną i proponują omówienie jej organizacji na konkretnym przykładzie.

Przedmiotem ewaluacji wewnętrznej mogą być wszystkie lub wybrane wymagania zawarte w załączniku do rozporządzenia MEN² lub inne problemy uznane w przedszkolu za ważne. Warto jest wybrać rzeczywisty problem wymagający rozwiązania w przedszkolu, aby zaplanować i przeprowadzić badania, które pomogą w jego rozwiązaniu.

W celu realizacji tego zadania dyrektor powołuje zespoły ewaluacyjne, w skład których wchodzi nauczyciele³. Procesem ewaluacji kieruje dyrektor we współpracy z innymi nauczycielami zajmującymi stanowiska kierownicze w przedszkolu. Wyniki i wnioski z przeprowadzonej ewaluacji oraz innych

czynności nadzorczych dyrektor przedszkola jest zobowiązany przedstawić radzie pedagogicznej do 31 sierpnia każdego roku⁴.

2. Istota ewaluacji zewnętrznej i wewnętrznej

Ewaluacja jest samodzielną nauką i ma swoją metodologię. Cechuje ją nastawienie na praktyczne wykorzystanie wniosków, co może być przydatne w edukacji szkolnej/przedszkolnej. Ważne jest, by informacje zebrane podczas badania i ich analiza były rzetelne. Dlatego opracowując procedurę ewaluacji w przedszkolu, należy nie tylko kierować się zapisami prawnymi, ale także metodologią, charakterystyczną dla tej dyscypliny naukowej.

Istotną sprawą jest zrozumienie sensu, celu, przeznaczenia ewaluacji zewnętrznej i ewaluacji wewnętrznej, o których mowa w rozporządzeniu MEN.

Przepisy prawne niezbyt wyraźnie wskazują na różnice pomiędzy ewaluacją zewnętrzną a ewaluacją wewnętrzną. Dlatego w tej materii funkcjonuje wiele błędnych interpretacji, które powodują niezrozumienie idei ewaluacji wewnętrznej przez dyrektorów i nauczycieli.

Należy podkreślić, że ewaluacji wewnętrznej nie można utożsamiać z kontrolą i oceną, ponieważ przeprowadzana jest zgodnie z potrzebami przed-

¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. z 2009 r. Nr 168, poz. 1324).

² Ibidem.

³ Ibidem.

⁴ Ibidem.

szkola, a jej wyniki mają służyć rozwojowi placówki. Wyniki badań przeprowadzonych w ramach ewaluacji wewnętrznej nie pokazują poziomu spełniania żadnych ustalonych zewnętrznie wymagań i mają być pomocne podczas podejmowania decyzji dotyczącej dalszej pracy nad poprawą jakości funkcjonowania przedszkola. Nie należy błędnie zakładać, że można przygotować się do ewaluacji zewnętrznej poprzez wewnętrzne badanie obszarów dobrze funkcjonujących w przedszkolu. Za właściwe, pro jakościowe podejście uznaje się wyszukiwanie obszarów słabo funkcjonujących i podejmowanie działań zmierzających do efektywnego rozwiązywania problemów.

3. Etapy ewaluacji wewnętrznej

Proces ewaluacji składa się z trzech etapów: przygotowania, realizacji i podsumowania.

3.1. Przygotowanie ewaluacji

Etap ten zawiera zaplanowanie działań oraz sporządzenie projektu ewaluacji.

Planowanie ewaluacji

Planowanie ewaluacji warto rozpocząć już w sierpniu, gdyż cały plan nadzoru pedagogicznego, w którym deklarowane są obszary badań w ramach ewaluacji wewnętrznej, musi być przygotowany do 15 września każdego roku.

Istotą tego etapu jest określenie ogólnych celów ewaluacji, jej przedmiotu, potrzeb odbiorców, którym ma służyć ewaluacja, oraz sposobów wykorzystania wyników.

Przedstawiony niżej arkusz planowania ewaluacji jest fragmentem planu nadzoru pedagogicznego, a także propozycją, która może stanowić inspirację do planowania i projektowania ewaluacji według realnych potrzeb przedszkola. Jako przedmiot ewaluacji wybrano aktywność dzieci zapisaną w załączniku do rozporządzenia⁵ na I obszarze zewnętrznych wymagań jako punkt 1.3. Dzieci są aktywne.

Ewaluacja wewnętrzna daje efekty tylko wtedy, gdy planują ją wspólnie nauczyciele, rada rodziców, a także inni pracownicy przedszkola. Do udziału w dyskusji można zaprosić przedstawicieli środowiska lokalnego, zaprzyjaźnionego z przedszkolem. Finałem dyskusji powinno być wspólne ustalenie przedmiotu badania oraz uświadomienie teoretycznych i praktycznych celów, które osiągniemy, prowadząc badania ewaluacyjne. Następnie powinniśmy wskazać odbiorców wyników badań oraz ustalić skład zespołu ewaluacyjnego, który będzie współpracował z dyrektorem i realizował ustalone zadania.

3.2. Projektowanie ewaluacji

Dobrze przygotowany projekt ewaluacji decyduje o jej powodzeniu, dlatego warto szczegółowo przeanalizować kolejne punkty poniżej zamieszczonego arkusza projektu.

ARKUSZ PLANOWANIA EWALUACJI

Przedmiot ewaluacji:	AKTYWNOŚĆ DZIECI W PRZEDSZKOLU
Cele ewaluacji: <ul style="list-style-type: none"> teoretyczne, praktyczne (sposoby wykorzystania wyników ewaluacji). 	<ul style="list-style-type: none"> pozyskanie informacji potrzebnych do pracy nad zwiększeniem aktywności dzieci w czasie zajęć, wzbogacenie zajęć edukacyjnych i zabaw w przedszkolu w metody i techniki aktywizujące; wykorzystanie wyników do planowania doskonalenia zawodowego nauczycieli.
Określenie odbiorców ewaluacji:	<ul style="list-style-type: none"> nauczyciele, dyrektor, rodzice, dzieci.
Zasoby (czasowe, finansowe, ludzkie): <ol style="list-style-type: none"> Czas realizacji. Termin wykorzystania wyników. Koszty, zasoby (protokoły, sprawozdania, bazy danych) dostępne w przedszkolu. Działania niezbędne do rozpoczęcia ewaluacji. 	<ol style="list-style-type: none"> Od 15 sierpnia do 15 czerwca każdego roku. Wyniki potrzebne na koniec roku szkolnego, aby opracować plan pracy przedszkola na kolejny rok. Koszty: papier, toner, pomoce do zajęć ruchowych, plastycznych, muzycznych. Skonsultowanie koncepcji ewaluacji z nauczycielami przedszkola oraz rodzicami.
Wskazanie wykonawców ewaluacji (członków zespołu ewaluacyjnego):	<ul style="list-style-type: none"> nauczyciele, w tym jeden nauczyciel jako koordynator ewaluacji, opracowanie koncepcji, stworzenie narzędzi ewaluacji, zbieranie danych, analiza wyników – cały zespół, raport – nauczyciel koordynator.

⁵ Ibidem.

Projekt ewaluacji wewnętrznej

Przedmiot ewaluacji:
Aktywność dzieci w przedszkolu

Szczegółowe obszary

1. Metody i formy pracy aktywizujące dzieci.
2. Sytuacje przedszkolne sprzyjające aktywności dzieci.
3. Formy aktywności preferowane przez dzieci.

Cele ewaluacji

1. Pozyskanie informacji potrzebnych do pracy nad zwiększeniem aktywności dzieci w czasie zajęć przedszkolnych.
2. Rozwijanie aktywności własnej dzieci.

Pytania kluczowe

1. Które metody i formy pracy wpływają aktywnizująco na dzieci?
2. Które sytuacje pobytu dziecka w przedszkolu sprzyjają wyzwaniu jego aktywności?

3. Jakie formy aktywności preferowane są przez dzieci?

Kryteria ewaluacji

1. Trafność stosowania form i metod pracy w aktywizowaniu dzieci.
2. Możliwości przedszkola w zwiększaniu aktywności dzieci.
3. Akceptowalność proponowanych form aktywności przez dzieci.

Nowym zadaniem przy projektowaniu ewaluacji jest wyodrębnienie w przedmiocie ewaluacji obszarów szczegółowych.

W prezentowanym wyżej przykładzie przedmiotem ewaluacji jest aktywność dzieci w przedszkolu, natomiast szczegółowymi obszarami są: metody i formy aktywizujące dzieci, sytuacje sprzyjające aktywności dzieci, formy aktywności preferowane przez dzieci.

Obszary te są punktem wyjścia do postawienia pytań kluczowych i określenia kryteriów ewaluacji. Zaplanowanie metod i technik badawczych oraz

1. EFEKTY DZIAŁALNOŚCI DYDAKTYCZNEJ, WYCHOWAWCZEJ I OPIEKUŃCZEJ ORAZ INNEJ DZIAŁALNOŚCI STATUTOWEJ PRZEDSZKOLA
Przedszkole osiąga cele zgodne z polityką oświatową państwa
Przedszkole doskonali efekty swojej pracy

1.3. Dzieci są aktywne

Szczegółowe obszary	Kryteria		Metody/techniki badawcze	Narzędzia badawcze	Źródła informacji	Osoby odpowiedzialne
Metody i formy aktywizujące dzieci	1	1	<ul style="list-style-type: none"> • obserwacja zajęć • analiza dokumentów 	<ul style="list-style-type: none"> • arkusz obserwacji zajęć • dyspozycje do analizy dokumentów 	<ul style="list-style-type: none"> • nauczyciele • arkusze obserwacji zajęć • dzienniki zajęć • scenariusze zajęć 	dyrektor, zespół ds. ewaluacji
Sytuacje sprzyjające aktywności dzieci	2	2	<ul style="list-style-type: none"> • obserwacja zajęć • badanie ankietowe nauczycieli 	<ul style="list-style-type: none"> • arkusz obserwacji • kwestionariusz ankiety 	<ul style="list-style-type: none"> • nauczyciele, dzieci • nauczyciele 	dyrektor, zespół ds. ewaluacji
Formy aktywności preferowane przez dzieci	3	3	<ul style="list-style-type: none"> • obserwacja zajęć • wywiad z rodzicami • wywiad z dzieckiem • analiza dokumentów 	<ul style="list-style-type: none"> • arkusz obserwacji • kwestionariusze wywiadu • dyspozycje do analizy dokumentów 	<ul style="list-style-type: none"> • nauczyciele, dzieci • rodzice • dzieci • arkusze obserwacji dzieci 	dyrektor, zespół ds. ewaluacji

Określenie ram czasowych ewaluacji

Od 15 sierpnia do 15 września: opracowanie koncepcji ewaluacji

Październik-grudzień: przeprowadzenie badania

Styczeń-marzec: analiza wyników badań

Do końca maja: przygotowanie raportu

Określenie formatu raportu i sposobu upowszechniania wyników

Raport napisany w formacie Word oraz Power Point – zaprezentowany, przedstawiony i omówiony podczas rady pedagogicznej

adekwatnych do nich narzędzi badawczych to kolejny krok w projektowaniu. Wszystkie elementy procesu badawczego muszą być ze sobą spójne, aby na koniec można było wyciągnąć wnioski zgodne z postawionymi pytaniami kluczowymi. Przykład dopasowania poszczególnych składowych postępowania badawczego (obszarów, pytań, kryteriów, metod/technik i narzędzi badawczych) przedstawiono w powyższej tabeli.

Pytania kluczowe

Pytania kluczowe to pytania, na które chcielibyśmy uzyskać odpowiedź podczas ewaluacji. Powstają one poprzez uszczegółowienie przedmiotu ewaluacji i nadanie im formy pytań. Nie są to pytania, które bezpośrednio zostaną zadane osobom objętym badaniami, np. rodzicom czy nauczycielom (aczkolwiek niektóre z nich mogą być zadane wprost), ale pytania, na które będzie się poszukiwać odpowiedzi w trakcie całego procesu badawczego.

Kryteria ewaluacji

Kryteria ewaluacji określane są jako „wartości poszukiwane w badanym przedmiocie ewaluacji”. Ich funkcją jest uszczegółowienie pytań kluczowych. Kryteria pozwalają na gromadzenie tylko tych informacji, które są nam rzeczywiście potrzebne. Przykładami najczęściej stosowanych kryteriów w ewaluacji są: skuteczność, efektywność, użyteczność, zgodność, trafność i trwałość.

Metody i techniki badawcze

Stosowane w konkretnym badaniu ewaluacyjnym, dobierane są w zależności od celu ewaluacji, obszaru badania i postawionych pytań ewaluacyjnych oraz możliwości realizacji badania, np. dostępności informacji, respondentów itd.

Najczęściej stosowanymi w ewaluacji metodami i technikami badawczymi są:

- obserwacja,
- wywiad (indywidualny, grupowy, fokusowy),
- badanie ankietowe,
- analiza dokumentów (statutu, dzienników, raportów, kart obserwacji, prac dzieci i in.).

Informacje gromadzone z zastosowaniem tych metod mogą być opisywane i analizowane zarówno w sposób ilościowy, jak i jakościowy. Przy wyborze metod badawczych podejmujemy decyzję, z jakich źródeł będziemy pozyskiwać informacje.

Nie można zapomnieć o zasadzie podstawowej prowadzenia badań, którą jest zasada triangulacji. Polega ona na zbieraniu danych z kilku źródeł (przynajmniej 2) i za pomocą kilku narzędzi badawczych, dzięki czemu poznajemy zagadnienie z róż-

nych punktów widzenia i tym samym pozyskujemy pełniejszą wiedzę na temat ewaluowanego przedmiotu.

Istotnym elementem przygotowania badań ewaluacyjnych jest opracowanie narzędzi badawczych. Wymaga to znajomości przedmiotu badań oraz zastosowania w praktyce kilku zasad postępowania badawczego. Dobre narzędzie badawcze to narzędzie, które pozwoli na uzyskanie odpowiedzi na postawione pytanie kluczowe, dlatego należy zwrócić szczególną uwagę na jego logiczną konstrukcję, precyzję oraz poprawność sformułowań.

Uwaga! Planując tę samą metodę do dwóch pytań kluczowych, możemy opracować jedno narzędzie badawcze, które podzielimy na części adekwatne do pytań.

Do projektu dołączone zostały propozycje narzędzi, możliwe do wykorzystania podczas ewaluacji omawianego przedmiotu badań (aktywność dzieci w przedszkolu), takie jak: arkusz obserwacji zajęć, wywiad z rodzicami, wywiad z dziećmi, ankieta skierowana do nauczycieli przedszkola, dyspozycje do analizy dokumentów. W każdym z nich zaznaczono, których pytań kluczowych dotyczą, aby przypomnieć, że stale należy pamiętać o tym, na jakie pytania szukamy odpowiedzi. Mamy nadzieję, że propozycje te będą stanowić inspirację dla zespołów ewaluacyjnych tworzących własne narzędzia.

ARKUSZ OBSERWACJI ZAJĘĆ (propozycja obserwacji kilkakrotnej)

Data obserwacji .....

1. Cel obserwacji:

- Pozyskanie informacji na temat skuteczności metod stosowanych przez nauczycieli podczas zajęć edukacyjnych.
- Poznanie form aktywności preferowanych przez dzieci.

2. Imię i nazwisko nauczyciela:

.....
.....

3. Rodzaj zajęć:

..... Grupa .....

4. Temat zajęć:

.....
.....

1. Nauczyciel tworzy warunki do aktywności dzieci poprzez: (szukamy odpowiedzi na pierwsze pytanie kluczowe)					
	Działania nauczyciela	Tak	Nie	Częściowo	Uwagi
a	integrowanie treści z różnych obszarów programowych				
b	wspomaganie rozwoju zainteresowań dzieci (praca wielopoziomowa)				
c	rozwijanie wyobraźni dziecka (plastycznej, ruchowej, muzycznej, słownej itp.)				
d	wzbogacanie mowy dziecka; mobilizowanie dzieci do wypowiedzi				
e	nauka otwartości, pokonywania barier w myśleniu i komunikowaniu				
f	umacnianie wiary dziecka we własne siły				
g	zachęcanie do działania				
h	akceptowanie wyborów dokonywanych przez dziecko				
i	zachęcanie do samodzielnej ekspresji plastycznej, muzycznej, ruchowej, innej				
j	tworzenie radosnej atmosfery w grupie				
k	uwzględnianie indywidualnych możliwości i zainteresowań dzieci				
l	wskazywanie mocnych stron dziecka				
2. Dzieci wykazują się aktywnością w zakresie: (szukamy odpowiedzi na drugie pytanie kluczowe)					
	Działania dzieci	Tak	Nie	Częściowo	Uwagi
a	nawiązywania kontaktów z: <ul style="list-style-type: none"> • rówieśnikami • dorosłymi 				
b	podjmowania działania z własnej inicjatywy				
c	realizowania zamierzonych celów za pomocą samodzielnie dobranych środków i metod				
d	podjmowania samodzielnych decyzji				
e	spontanicznej, swobodnej zabawy				
f	samoobsługi i czynności higienicznych				
g	dbałości o bezpieczeństwo własne i innych				
h	zainteresowania sztuką (muzyczną, plastyczną, literacką, teatralną)				
i	szacunku do świata zewnętrznego				
j	dbałości o zdrowie (w tym: są aktywne fizycznie)				
3. Zajęcia, w których dzieci biorą najchętniej udział (szukamy odpowiedzi na trzecie pytanie kluczowe)					
	Rodzaj zajęć	Uwagi			
	językowe				
	matematyczne				
	plastyczne				
	muzyczne				
	ruchowe				
	przyrodnicze				
	inne				

ANKIETA DLA NAUCZYCIELA (szukamy odpowiedzi na drugie pytanie kluczowe)

Niniejsza ankieta została przygotowana przez zespół nauczycieli naszego przedszkola. Celem badań jest poznanie Pana/Pani opinii na temat sytuacji przedszkolnych sprzyjających aktywizacji dzieci. Prosimy o rzetelne odpowiedzi, które przyczynią się do poprawy jakości pracy naszego przedszkola.

1. Dziecko chętnie uczęszcza do przedszkola. Proszę zaznaczyć właściwą odpowiedź.

a. tak   b. raczej tak   c. trudno powiedzieć
d. raczej nie   e. nie

2. Proszę ustosunkować się do poniższego stwierdzenia:

Dzieci chętnie biorą udział w różnych rodzajach zajęć.

Rodzaje zajęć	tak	raczej tak	trudno powiedzieć	raczej nie	nie
a tańce					
b formy teatralne					
c zajęcia muzyczne					
d zajęcia plastyczne					
e zajęcia sportowe					
f swobodne zabawy w sali					
g zabawy w parku, ogrodzie					
h dyżurowanie					

3. Aktywność dziecka w przedszkolu związana jest z wieloma czynnikami. Czy wymienione poniżej czynniki istotnie wpływają na aktywność dziecka? Proszę wyrazić swoją opinię na temat każdego czynnika.

Czynniki	tak	raczej tak	trudno powiedzieć	raczej nie	nie
a preferencje dziecka do wykonania określonych czynności					
b stała niechęć dziecka do wykonania określonych czynności.					

Czynniki	tak	raczej tak	trudno powiedzieć	raczej nie	nie
c uzdolnienia dziecka w danym kierunku					
d sposób prowadzenia zajęć przez nauczyciela					
e częstotliwość określonego rodzaju zajęć					
f relacja dziecka z nauczycielem					
g relacje dziecka z innymi dziećmi					
h pogoda					
i samopoczucie dziecka					
j inne					

4. Poniższe zachowania dziecka świadczą o jego aktywności w przedszkolu. W jaki sposób stwarza się dzieciom możliwości do wykazywania się aktywnością w przedszkolu?

Przejawy aktywności dziecka	Działania podejmowane w przedszkolu w celu zwiększenia aktywności dzieci
a bierze udział w zajęciach edukacyjnych	
b bierze udział w formach teatralnych	
c organizuje sobie zabawy	
d przewodzi w zabawach	
e zadaje pytania	
f współdziała z innymi dziećmi	
g współpracuje z nauczycielem	
h wypełnia dyżury	
i chętnie wykonuje zadania podczas zajęć	
j samodzielnie wykonuje zadania	
k pomaga innym	
l inne	

Wywiad z rodzicami (szukamy odpowiedzi na trzecie pytanie kluczowe)

Niniejszy kwestionariusz wywiadu został przygotowany przez zespół nauczycieli naszego przedszkola. Celem wywiadu jest poznanie Pana/Pani opinii na temat zajęć edukacyjnych w przedszkolu. Prosimy o udzielenie wyczerpujących odpowiedzi, które pomogą nam dostosować jakość zajęć edukacyjnych w przedszkolu do potrzeb Pana/Pani dziecka.

1. Czy Pana/Pani dziecko chętnie chodzi do przedszkola? Od czego to zależy?
2. Co dziecko opowiada o swoim pobycie w przedszkolu?
3. Czy dziecko okazuje zadowolenie z pobytu w przedszkolu?
4. **Jeżeli tak**, to w jaki sposób Pana/Pani dziecko po powrocie do domu okazuje zadowolenie z zajęć, w których uczestniczyło w przedszkolu?
5. Których zajęć najczęściej to dotyczy?
6. W jaki sposób dziecko tłumaczy zadowolenie z tych zajęć?
7. **Jeżeli nie**, to w jaki sposób Pana/Pani dziecko po powrocie do domu okazuje niezadowolenie z zajęć, w których uczestniczyło w przedszkolu?
8. Których zajęć najczęściej to dotyczy?
9. W jaki sposób dziecko tłumaczy niezadowolenie z tych zajęć?
10. Jakie zabawy dziecko najczęściej proponuje w domu?
11. Czy obserwuje Pan/Pani u dziecka nowe pomysły na zabawę w domu?

Dziękuję

Dyspozycje do analizy dokumentów (szukamy odpowiedzi na pierwsze i trzecie pytanie kluczowe)

Dokument	Dyspozycje	Uwagi
dziennik zajęć	Jakie metody/formy pracy stosowane są podczas zajęć edukacyjnych?	
scenariusze zajęć	Jakie metody/formy pracy stosowane są podczas zajęć edukacyjnych?	
arkusze obserwacji dzieci	Jakie są ulubione zajęcia dzieci?	
arkusz obserwacji zajęć	W jakich formach aktywności dzieci chętnie biorą udział?	

Dyspozycje do wywiadu z dziećmi

Chciałabym zadać Ci 2 pytania na temat zajęć w przedszkolu. Twoja opinia jest dla mnie ważna, ponieważ wszyscy nauczyciele w przedszkolu chcieliby, abyś czuł/a się tu dobrze i mógł/mogła się ciekawie, wesoło oraz bezpiecznie bawić i uczyć. Proszę Cię o szczerą odpowiedź.

1. Które zabawy lub zajęcia w przedszkolu lubisz najbardziej? Powiedz, dlaczego je lubisz.
2. Oceń za pomocą buźki: uśmiechniętej, nieuśmiechniętej i smutnej (dajemy do ręki buźki, które dziecko przyznaje wybranym formom aktywności w przedszkolu) 5 różnych zajęć w przedszkolu.

Dziękuję Ci za pomoc

Każde narzędzie badawcze należy poddać weryfikacji, aby wyeliminować pytania wadliwie skonstruowane. Do często spotykanych błędów w formułowaniu pytań kwestionariuszowych należy tzw. fałszywe założenie posiadania określonej wiedzy przez respondenta (np. podajemy pojęcia naukowe), sugerowanie odpowiedzi, podawanie w pytaniu zamkniętych odpowiedzi, które wzajemnie się nie wykluczają (nie wiadomo, którą odpowiedź wybrać), pytanie o kilka spraw jednocześnie czy wreszcie kierowanie pytania do osób, które nie znają na nie odpowiedzi (tzw. pytanie niedostosowane kulturowo). Przeprowadzenie badań pilotażowych i usunięcie lub poprawienie błędnie sformułowanych pytań pozwoli na pozyskanie informacji interesujących zespół ewaluacyjny i uprawnienia do wyciągnięcia właściwych wniosków.

3.3. Realizacja ewaluacji

Etap ten polega na zbieraniu danych i monitorowaniu przebiegu ewaluacji. Powołane zespoły ewaluacyjne przystępują do zbierania informacji według ustalonego harmonogramu. Pamiętajmy o tym, aby czynności ewaluacyjne nie zakłóciły codziennej pracy edukacyjnej przedszkola. Przy gromadzeniu danych należy postarać się o to, by w przedszkolu panował klimat otwartości i zaufania. Nie bez znaczenia jest również przygotowanie osób pośrednio lub bezpośrednio objętych badaniami ewaluacyjnymi (nauczycieli, rodziców, dzieci, organ prowadzący) poprzez wyjaśnienie procedury i zasadności prowadzenia tych działań, a przede wszystkim ukazanie korzyści wynikających z systematycznego analizowania jakości pracy przedszkola. Łatwiej jest pozyskać całą społeczność przedszkolną, która rozumie cel i przebieg badania, jeśli skonsultowano z nią obszary i kryteria ewaluacji.

Poza tym w ewaluacji obowiązuje zasada jawności⁶, która obliguje dyrektora nie tylko do otwartej dyskusji nad przedmiotem ewaluacji, ale do upublicznienia narzędzi badawczych, służących do zbierania informacji o pracy przedszkola.

Należy też zwrócić uwagę na etyczną stronę prowadzonych działań, przede wszystkim starać się myśleć o badaniach ewaluacyjnych rzetelnie, bez osobistych uprzedzeń. Dlatego tak ważne jest, kto wchodzi w skład zespołu ewaluacyjnego.

Podsumowanie badania

Na tym etapie posiadamy już interesujące nas dane i przystępujemy do ich porządkowania i analizy. Wyniki ewaluacji gromadzimy i prezentujemy w formie najbardziej przydatnej dla przedszkola, np. w formie raportu ewaluacyjnego. Z zapisów prawnych nie wynika, że dyrektor jest zobowiązany zakończyć ewaluację raportem, dlatego też dyrektor sam decyduje, w jaki sposób podsumować przeprowadzone badanie.

Jeżeli podjęto decyzję o opracowaniu raportu, należy w nim wyodrębnić:

- część wprowadzającą – cel, sposób i uwarunkowania przeprowadzonych badań,
- część analityczną – usystematyzowane, prezentowane problemowo wyniki badań,
- część wnioskową – wnioski wpływające z przedstawionej analizy oraz rekomendacje,
- część załącznikową – do informacji mogą być dołączone w formie załączników: kwestionariusze, tabele, zestawienia tabelaryczne oraz wykresy przedstawiające wyniki badań w formie graficznej.

Poprawna analiza uzyskanych wyników badań powinna doprowadzić do odpowiedzi na pytania kluczowe. Dokonujemy zarówno analizy ilościowej, podając wartości procentowe lub liczbowe (np. z badań ankietowych), jak i dane wynikające z analizy jakościowej (np. z obserwacji czy wywiadów). Najważniejszą jest przedstawiać wyniki badań w kolejności wyznaczonej przez pytania kluczowe. Dlatego polecamy omawianie kolejnych wyników badań pozyskanych za pomocą poszczególnych narzędzi w taki sposób, aby ułożyły się w wieloaspektową informację (zasada triangulacji) i pozwoliły odpowiedzieć na postawione pytania.

Analiza badań ewaluacyjnych ma służyć poprawie jakości pracy przedszkola. W związku z tym nie może zawierać oceny ani krytyki osób, a jedynie opis zjawisk i problemów, które w przyszłości będą podstawą do podjęcia działań. Komunikując wyniki badań, należy zwrócić uwagę na formę wypowiedzi, jej klarowność i precyzję oraz obiektywizm

interpretacji uzyskanych wyników. Zaleca się wskazywanie zarówno pozytywnych, jak i negatywnych aspektów badanego obszaru, ale w sposób pozbawiony emocji. Za priorytetowe uznawane jest wystrzeżenie się nieuprawnionych wniosków i odpowiadania na pytania, których nie zadaliśmy podczas projektowania ewaluacji.

Wnioski i rekomendacje są efektem pracy badawczej, którym zainteresuje się najwięcej osób, przez co będą najczęściej czytany fragmentem raportu. Z wniosków odbiorca dowie się, co odkrył zespół ewaluacyjny, czyli jaka jest sytuacja w przedszkolu widziana z różnych perspektyw. W rekomendacjach zaś zawarte zostaną pomysły na poprawę opisywanej sytuacji, czyli ujęte zostaną zalecenia dotyczące rozwiązań, które w określonym czasie trzeba wdrożyć w przedszkolu.

Przykładem wniosku i rekomendacji z omawianej ewaluacji wewnętrznej może być następujący zapis:

- Podczas zajęć edukacyjnych w przedszkolu nauczyciele stosują mało zróżnicowane metody i formy pracy sprzyjające aktywizacji dzieci (wniosek).
- W najbliższym roku szkolnym nauczyciele przedszkola wezmą udział w szkoleniu w zakresie aktywizujących metod pracy (rekomendacja).

Zamiast zakończenia

Ewaluacja wewnętrzna nie jest pojedynczą czynnością, tylko procesem złożonym, wymagającym czasu, zaangażowania i świadomości jej znaczenia dla pracy przedszkola, dzieci i rodziców. Dlatego o przeprowadzeniu ewaluacji nie powinny decydować tylko wymagania prawne, ale przede wszystkim wysoka świadomość korzyści wynikających z prowadzenia i analizowania wyników badań ewaluacyjnych. Świadomość tę czasami trzeba wypracowywać latami, ale warto zwrócić na to szczególną uwagę, od tego bowiem w dużej mierze zależy sukces ewaluacji wewnętrznej.

Tylko w takim ujęciu opracowane wnioski będą punktem wyjścia do podjęcia decyzji, które mają służyć przyczynić do doskonalenia jakości pracy przedszkola i z całą pewnością nie będą służyć rankingowaniu przedszkoli w mieście czy dzielnicy.

Teresa Gańko jest nauczycielem konsultantem ds. kadry kierowniczej w Mazowieckim Samorządowym Centrum Doskonalenia Nauczycieli Wydział w Warszawie

Renata Skoczowska jest specjalistką ds. badań pedagogicznych w Mazowieckim Samorządowym Centrum Doskonalenia Nauczycieli Wydział w Warszawie

⁶ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. z 2009 r. Nr 168, poz. 1324).